

СЕМАНТИКО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ УМОВНОГО СПОСОБУ ФРАНЦУЗЬКОЇ ТА ІСПАНСЬКОЇ МОВ У ЗАКОНОДАВЧИХ ТА АДМІНІСТРАТИВНИХ ТЕКСТАХ

Аркадій Кабов

Львівський національний університет імені Івана Франка

(вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000)

Проаналізовано семантичну специфіку та наведено приклади умовного способу у французькому та іспанському законодавстві. Селекторами єдиної точки зору визначені дієслова головних речень. Матеріал для дослідження отримано методом вибірки з Цивільного кодексу Франції 2001 року, Конституції Іспанії 1978 року.

Ключові слова: умовний спосіб, семантика, поліфонія, законодавчі тексти, адміністративні тексти.

Вживання певних форм умовного способу в писемних варіантах французької та іспанської мов потребує для свого розуміння ширшого аналізу. Йдеться про законодавчі та адміністративні тексти, які вимагають однозначності тлумачення та зрозумілості для широкого загалу населення. Ці документи використовують державні органи для письмового спілкування у системі державного управління і у відносинах з громадянами. Підсистема цих термінів є різноманітною: закон, законодавчий акт, статут, кодекс, конституція, заява, контракт, наказ, резолюція тощо. Адміністративні та законодавчі тексти містять здебільшого також певні приписи, накази до виконання, адже авторами цих текстів є різноманітні адміністративні органи: парламент, президент, уряд. Цим і пояснюється наказовий тон певних категорій таких текстів: закони, конституція.

Звісно, що французькі та іспанські законодавчі та адміністративні документи мають свій окремий набір граматичних і лексичних рис, проте їх поєднує суворість схем – зразків і семантичних ознак, яким притаманні характерні

граматичні конструкції, що надають статизму й мовної недоторканості цьому виду текстів.

Невід'ємною складовою цих текстів в обидвох мовах є умовний спосіб. Французька мова застосовує здебільшого теперішній умовний спосіб, хоча зрідка можуть вживатися минулий і минулий недоконаний умовні способи. Натомість, в іспанській мові склалася традиція використання особливої майбутньої форми умовного способу для позначення гіпотетичної дії, яка містить експліцитний нюанс великої ймовірності свого здійснення. Відомо, що такий нюанс потребують і будь-які інші законодавчі акти. Проте останніми десятиліттями майбутній умовний спосіб поступово архаїзується, його місце активно займає минулий недоконаний умовний спосіб. Зауважимо, що така заміна є невиправданою або неправильною з семантичної точки зору, оскільки минулий недоконаний умовний спосіб не володіє нюансом гіпотетичної дії, що належить до майбутнього. Це, зокрема, стосується його неправомірного використання в підрядних умови. Окрім вищенаведених форм умовного способу, у законодавчих та адміністративних текстах використовують також минулий доконаний, теперішній, давноминулий умовні способи.

Семантико-функціональні особливості умовного способу французької мови у законодавчих текстах: використовують як складову частину підрядних додаткових речень, які виражають волітивну семантику, необхідність; у підрядних обставинних мети, способу дії, допусту, умови, часу; підрядних іменникових речень, що містять антипозитивний іменник «*le fait que*». Обирання та вживання зазначених видів підрядних речень є виправданим, оскільки у таких видах текстів міститься семантика необхідності виконання певної дії з зазначенням способу, умов та часу її реалізації, з урахуванням певного допусту щодо окремих ситуацій.

Наведемо приклади *підрядних додаткових волітивних речень* з Цивільного кодексу Франції: 1) «*Tout officier de réserve a le droit, sur la production d'une pièce officielle établissant sa qualité, de requérir qu'il en soit fait mention sur les actes de l'état civil le concernant*» [2, с. 134]; 2) «*Le père et la mère d'un enfant naturel peuvent demander conjointement qu'il leur soit délivré un livret de famille*

commun» [2, с. 148]; 3) «L'art. 1596 *n'exige pas*, pour son application, que le mandataire *ait reçu* pouvoir d'engager son mandant vis-à-vis d'un acquéreur» [2, с. 1325].

У вищенаведених реченнях використано дієслова з високим рівнем семантичної ознаки волітивності: *requérir*, *demander*, *exiger*. Відповідно до поліфонічної теорії, сформульованої Марією Луїзою Донер, форма умовного способу вказує на присутність декількох точок зору у висловлюванні. Однак специфіка законодавчих текстів вимагає однозначності свого тлумачення. Саме з цією метою використовують *слова-селектори*, що обирають однозначну семантику висловлювання. Безперечно, такими словами у вищенаведених прикладах є дієслова в дійсному способі, що виражають волітивність (*requérir*, *demander*, *exiger*). Якщо вони супроводжуються заперечними частками «*ne . . . pas*» (3 речення), або якщо стоять у стверджувальній формі, (1, 2 речення), семантичне спрямування висловлювання все одно буде позитивним, оскільки в обидвох випадках волітивні дієслова містять вказівку на право мовця вимагати виконання певної дії. Формулювання цього права наводиться в підрядному реченні.

Перевіримо ці положення на прикладах *підрядних додаткових речень*: 1) «Pour attacher l'effet interruptif à une compensation, il ne suffit pas que soient réunies les conditions la faisant opérer de plein droit à l'insu du débiteur, *il faut qu'elle ait été invoquée* dans le délai» [2, с. 1916]. Дієсловом-селектором у зазначеному прикладі є безособовий зворот «*il faut*», який обирає прихильну точку зору і вказує на необхідність виконання громадянином певної умови (*invoquer la compensation dans le délai*) задля здійснення його вимоги (*attacher l'effet interruptif à une compensation*).

Обставинні речення мети : 1) «Afin que la vérification puisse être achevée dans le délai ci-dessus fixé, nos procureurs près les tribunaux de grande instance *veilleront* à ce que les registres soient déposés au greffe dans le mois de janvier de chaque année conformément aux articles 43,44 et 63 du Code civil» [2, с. 139] 2) «*Il suffit, pour que* le vice de clandestinité *puisse être écarté*, que la possession *ait été connue* de la partie adverse» [2, с. 1907].

У підрядних мети дієслова головного речення, які стоять у дійсному способі (*veilleront, il suffit*) є селекторами прихильної точки зору і виражають передумову здійснення дії підрядного речення. Якщо передумова не здійснюється, то і мета підрядного речення залишається недосягнутою. Близькими до обставинних мети за своєю семантикою є *обставинні умови*. Проте, в них семантична залежність є протилежною: якщо дія підрядного речення становить собою певну умову, то виконання дії головного речення знаходиться під питанням: 1) «Dans ce cas, la taxe *est assise* sur le prix fixé au contrat pour la date visée à l'alinéa précédent *sous réserve que* la variation annuelle du prix fixé au contrat *n'excède pas*, à compter de cette date, celle de l'indice visé à l'article 7» [2, с. 1321]; 2) «La prescription *court* contre toutes personnes, *à moins qu'elles ne soient* dans quelque exception établie par une loi» [2, с. 1917]. Тут однозначними селекторами єдиної точки зору є дієслова головного речення (*est assise, court*). У підрядному реченні можливе використання експлетивної частки «не» поряд з умовним способом. Однак вона не впливає на семантику всього висловлювання і є факультативною.

Семантичною особливістю підрядних *обставинних способу дії* в законодавчих текстах є вказівка на алгоритм виконання певного законодавчого, адміністративного або судового рішення: 1) «. . . *sans qu'il y ait lieu* de recourir à l'enquête prévue par l'art. 46, *il appartient* au tribunal de donner force et vie à ces actes au moyen d'un jugement.» [2, с. 135], 2) «*Il en est de même* des extraits des actes de naissance des père et mère naturels *sans toutefois qu'il y soit fait mention* de leur situation matrimoniale» [2, с. 149]. Як і в попередніх типах підрядних речень, селекторами прихильної точки зору є дієслова головних речень (*il appartient, il en est de même*). Підрядне речення імпліцитно містить попередження про заборону здійснення певної дії (*recourir à l'enquête, faire mention de leur situation matrimoniale*). Громадянин розуміє, що порушення цієї норми може зумовити до притягнення його до адміністративної або кримінальної відповідальності.

Умовний спосіб використовують також у *підрядних допущу*. Цей вид речень широко застосовують у статтях різних кодексів: 1) «Sauf dispositions législatives

ou réglementaires contraires, les pièces d'état civil *sont reçues quelle que soit* la date de leur délivrance» [2, с. 152]; 2) «Avant l'expiration du délai de réflexion prévu à l'article L. 121-25, *nul ne peut exiger* ou obtenir du client, directement ou indirectement, *à quelque titre ni sous quelque forme que ce soit* une contrepartie quelconque ni aucun engagement *ni effectuer* des prestations de services *de quelque nature que ce soit*» [2, с. 1315].

Селекторами прихильної (1 речення) та неприхильної точки зору (2 речення) є дієслова головних речень (*les pièces d'état civil sont reçues, nul ne peut exiger . . . ni effectuer*). У підрядному реченні наводять усі можливі варіанти розвитку подій (гіпотеза статті) з метою уникнення використання диспозиції статті у виправдовуванні злочинних дій. Всебічна обумовленість є однією з найголовніших рис законодавчих текстів.

Підрядні обставинні речення часу слугують позначенням певного часового моменту, до якого продовжується розгортання дії головного речення, або моменту часу, після якого виконання цієї дії стає можливим: 1) «L'effet interruptif résultant, en matière de redressement judiciaire civil, de la déclaration des créances *se prolonge jusqu'à ce qu'une* décision irrévocable *ait statué* sur la vérification des créances» [2, с. 1913]; 2) «La prescription *ne court point* à l'égard d'une action en garantie, *jusqu'à ce que* l'éviction *ait lieu*» [2, с. 1919]. Такі речення притаманні текстам аналізованої тематики, оскільки в них часто обумовлюється час виконання певного рішення, вступу певного закону в силу тощо. Умовний спосіб вказує на подвійну можливість розвитку подій. Однак напрям їхнього розгортання визначають дієслова-селектори головного речення. У 1-му реченні словом-селектором прихильної точки зору є дієслово «*se prolonge*», у 2-му – заперечна форма дієслова «*courir*» (*ne court point*) експліцитно обирає неприхильну точку зору.

Найрідкіснішим типом підрядних речень, що вживається в законодавчих текстах, є *іменникові речення*, які вводяться антепозитивним іменником «*le fait*». Це пояснюється тим, що констатація певних фактів не є дуже притаманною для законодавчих текстів. Дуже часто іменникові речення просто окреслюють певний нюанс головного речення: «En cas d'assignation en référé, le

délai pour agir *n'est suspendu que* pendant la durée de l'instance introduite sur le fondement de l'art. 145 NCPC à laquelle a mis fin l'ordonnance nommant un expert ; *le fait que* le juge ait gardé le contrôle des opérations d'expertise n'a pas pour effet de proroger l'instance» [2, с. 1913]. Селектором прихильної точки зору у вищенаведеному прикладі є дієслово в дійсному способі (*n'est suspendu que*), яке вказує на часові обмеження виконання певних дій громадянином.

Отже, семантико-функціональною особливістю умовного способу в законодавчих текстах французької мови є вказання на поліфонічність (багатозначність) дії підрядних речень. Єдине значення висловлювання обирається словом-селектором головного речення, в ролі якого виступають дієслова у формі дійсного способу.

Що ж до іспанської мови законодавчих текстів, то у ній використовують, як вже було зазначено, 5 форм умовного способу, у тому числі майбутню форму, яка зникла зі стандартизованої письмової та розмовної мови. Її використовують у редакціях законів з метою уточнення необхідних часових нюансів. Адміністративне мовлення зберігає її ще й тому, що існує чимало стійких словосполучень, до складу яких вона входить: «*si procediere ; si hubiere lugar ; cuando estimare oportuno ; si no comparecieren*» [5, с. 2].

Погляди законодавців і мовознавців щодо необхідності використання майбутнього умовного способу в законодавчих текстах не збігаються. «Одні виступають за збереження цієї форми та за її ширше застосування. Інші, посилаючись на норми підручника «Manual de estilo del lenguaje administrativo», виданого Міністерством державного управління Іспанії, який вказує на необхідність заміни майбутнього умовного способу на теперішній дійсний або умовний спосіб, виступають проти її застосування» [4, с. 2].

Проблема полягає у необхідності дотримання єдиної точки зору: або майбутній умовний спосіб продовжують систематично застосовувати, наслідуючи кращі традиції іспанських законодавчих текстів, або його замінюють семантичні спадкоємці (теперішній дійсний або умовний спосіб), як це пропонує «Manual de estilo del lenguaje administrativo». Сьогодні ж у багатьох іспанських законодавчих текстах панує певний «безлад» у використанні

вищезазначених форм, оскільки їхні автори не використовують однієї норми, а змішують їх. Зрештою, виживання майбутнього умовного способу в сучасному законодавчому мовленні пояснюють довготривалою традицією його використання, якої важко позбутися.

Застосування значної кількості форм умовного способу пояснюють накопиченням підрядних речень, оскільки параграфи законодавчих текстів є завжди великими за обсягом, для зазначення усіх нюансів, можливостей і виключень; іншою причиною є настановчий та інформативний характер таких текстів, що й спричиняє появу дієслів, які вимагають вживання умовного способу (*disponer, precisar, convenir, ser necesario* тощо).

Розглянемо семантичні та функціональні особливості умовного способу на конкретних прикладах іспанських законодавчих та адміністративних текстів. Умовний спосіб зазвичай використовують у підрядних додаткових волітивних, підрядних обставинних умови, часу, способу дії, мети, причини. Проаналізуємо їхнє застосування на прикладі Конституції Іспанії 1978 року та деяких адміністративних документів.

1. *Підрядні волітивні речення*: 1) «Para la validez de dicha iniciativa *será preciso*, además, *que* la decisión del Organo Foral competente *sea ratificada*, por referéndum expresamente convocado al efecto, y aprobado por mayoría de los votos válidos emitidos» [7, Disposición transitoria cuarta]; 2) «A los tres años de la elección por vez primera de los miembros del Tribunal Constitucional *se procederá* por sortes para la designación de un grupo de cuatro miembros de la misma procedencia electiva *que haya de cesar y renovarse*» [7, Disposición transitoria novena]. Індикаторами волітивних речень і селекторами прихильної точки зору є вирази (*ser preciso, procederse*). Вони акцентують увагу читача на необхідності та обов'язковості виконання приписів Конституції.

2. *Підрядні умови*. В них найчастіше використано майбутній і минулий недоконаний умовні способи: 1) « . . . entendiéndose que todo licitador acepta como bastante la titulación existente, y que las cargas o gravámenes anteriores y los preferentes, *si los hubiere*, al crédito del actor, *continuarán* subsistentes» [6, с. 7]; 2) «Si por fuerza de causa mayor no *se pudieren* celebrar las subastas en el día señalado,

se celebrarán en el inmediato día hábil que se pudiere» [6, с. 7]. Майбутній умовний спосіб позначає гіпотетичну майбутню дію, яка міститься в головному реченні з «*si*». Не слід забувати, що умовний спосіб виражає поліфонічність висловлювання. Однозначному тлумаченню законодавчого тексту сприяє наявність дієслова-селектора головного речення, що може вказувати на позитивне спрямування висловлювання, за умови: а) якщо його семантичний стереотип є позитивним; б) якщо йому не передує заперечна частка «*no*» (*continuarán, se celebrarán, se intentará, se considerarán*). У протилежному випадку семантичне спрямування висловлювання буде негативним.

У підрядних умови використовують також:

минулий недоконаний умовний спосіб: 1) «*Si no hubiera acuerdo, entre ambas, se intentará* obtenerlo mediante la creación de una Comisión de composición paritaria de Diputados y Senadores, que presentará un texto que será votado por el Congreso y el Senado» [7, Art. 167.1];

давноминулий умовний спосіб: 1) «Los organismos provisionales autonómicos *se considerarán* disueltos *si el organismo no hubiera ejercido* el derecho que le reconoce la disposición transitoria primera en el plazo de tres años» .» [7, Disposición transitoria séptima].

3. *Підрядні часу*: 1) «Los territorios que en el pasado hubiesen plebiscitado afirmativamente . . . *podrán* proceder inmediatamente en la forma que se prevé en el apartado 2 del artículo 148, *cuando así lo acordaren*, por mayoría absoluta, sus órganos preautonómicos colegiados superiores, comunicándolo al Gobierno» [7, Disposición transitoria segunda]; 2) «. . . *se dictaminarán* por el orden de entrada en aquella, y el plazo de dos meses a que se refiere el artículo 151 empezará a contar, *desde que la Comisión termine* el estudio del proyecto o proyectos de que sucesivamente *haya conocido*» [7, Disposición transitoria sexta]. У законодавчих текстах для позначення часу виконання певної дії переважно застосовують сполучники «*cuando, desde que*». Після цих сполучників може використовуватися теперішній, минулий недоконаний, майбутній умовний спосіб. Селекторами прихильної точки зору у вищенаведених реченнях є

дієслова в дійсному способі (*podrán, se dictaminarán*), які повідомляють про напрям діяльності законодавчих органів з приходом певного моменту часу.

4. *Підрядні способу дії*: 1) «Las Cámaras que han aprobado la presente Constitución *asumirán*, tras la entrada en vigor de la misma, las funciones y competencias que en ella se señalan, respectivamente, para el Congreso y el Senado, *sin que* en ningún caso su mandato *se extienda* más allá del 15 de junio de 1981» [7, Disposición transitoria octava]; 2) «Por haber resultado desconocida la persona que *se relaciona* en el último domicilio conocido, *sin que*, por ello *haya podido practicarse* en el mismo la resolución de esta Subdelegación del Gobierno sobre Cédula de Inscripción . . .» [1, с. 192]. Підрядні способу дії в законодавчих текстах вказують на обмежувальні позиції, які не дають змоги реалізуватися в повному обсязі дії головного речення. Отже, селекторами позитивної точки зору є дієслова головних речень (*asumirán, se relaciona*) які встановлюють рамки, в межах яких може діяти громадянин.

5. *Підрядні мети*: 1) «La Mesa de las Infraestructuras de Almería *se ha sumado* a una campaña de recogida de firmas *para que* los ciudadanos *expresen* su conformidad con los objetivos del Plan Hidrológico Nacional . . .» [1, с. 198]; 2) «El expediente *se encuentra* a su disposición en esta Oficina durante 10 días hábiles . . . *con el fin de que pueda* consultarlo y alegar lo que entienda conveniente . . .» [1, с. 199]. Підрядні мети відкривають для своїх адресатів нову можливість для дій. У вищенаведених прикладах обирається позитивне семантичне спрямування, адже закон або адміністративний акт має сприяти діяльності громадянина, а не перешкоджати їй. Селекторами цього спрямування слугують дієслова головних речень (*se ha sumado, se encuentra*).

6. *Підрядні причини*: 1) «*En tanto en cuanto pudiera* conservar alguna vigencia, *se considera* definitivamente *derogado* el Real Decreto de 25 de octubre de 1839 . . .» [7, Disposición derogatoria]; 2) «*Queda derogada* la Ley 1/1977, de 4 de enero, para la Reforma política, así como, *en tanto en cuanto no estuvieran* ya derogadas por la anteriormente mencionada Ley [. . .] todas ellas modificadas por la Ley Orgánica del Estado de 10 de enero de 1967 . . .» [7, Disposición derogatoria]. Головні речення вказують на законодавчий факт, який визначають на

офіційному рівні. Умовний спосіб як поліфонічне утворення, вказує на дві можливі точки зору на причину, що міститься в підрядному реченні. Проте «вердикт» виноситься лише головним реченням, і саме воно покладає край всім можливим сумнівам та протиріччям. У вищезазначених прикладах це відбувається за допомогою дієслів-селекторів (*se considera derogado, queda derogada*).

Отже, семантичною особливістю умовного способу іспанської мови в законодавчих та адміністративних текстах є потенційна двозначність, яку долають шляхом відкидання одного значення за допомогою дієслова-селектора головного речення, семантика якого визначає загальний зміст висловлювання.

Проаналізований матеріал дає змогу констатувати, що семантичною особливістю умовних способів французької та іспанської мов у законодавчих та адміністративних текстах є вказання на поліфонічність дії підрядного речення, тоді як їхньою функціональною особливістю є позначення часу виконання дії підрядного речення щодо головного. З морфологічної точки зору, парадигма умовного способу іспанської мови в аналізованих видах текстів є ширшою, ніж у французькій мові. Іспанська мова використовує 4 часові форм (теперішню, минулу недоконану, давноминулу, майбутню), тоді як французька – 3 (теперішня, минула, минула недоконана). Це пояснюється витонченішою системою узгодження часів іспанської мови та відсутністю певних форм у французькій мові (майбутній умовний спосіб виражається за допомогою теперішнього умовного способу; давноминулий умовний спосіб французької мови застосовують переважно в художній літературній мові).

Ще одним висновком з виконаного дослідження є взаємозалежність дійсного та умовного способів обидвох мов. Без неї їхня семантика не розкривається у повному обсязі. Отже, поліфонічна теорія сприяє глибшому розумінню семантичних ознак умовного способу французької та іспанської мов у законодавчих та адміністративних текстах. Історичні особливості формування іспанської мови сприяли її щільній кореляції з латиною. Для французької мови важливим був процес універсалізації, раціоналізації та скорочення кількості дієслівних форм, успадкованих від латини. Саме цим чинником можна

пояснити наявність спеціальної форми майбутнього умовного способу в іспанських законодавчих та адміністративних текстах, роль якої у французькій мові виконує стандартний теперішній умовний спосіб, який використовують у повсякденному мовленні.

Отже, іспанський умовний спосіб здатний передати більше нюансів значення, притаманних законодавчим та адміністративним текстам, ніж його французький відповідник.

1. *Castellón Alcalá Heraclia* Empleos actuales del lenguaje administrativo. Enfoques recientes de estudio // Revista de Lengua i Dret. – 2006. – №46. – pp. 181 – 203.
2. *Code civil*, cent-unième édition, texte du code, textes complémentaires, jurisprudence, annotations, Editions Dalloz, 2001. – pp. 132 – 153, 1314 – 1325, 1904 – 1919.
3. *Fajardo D.* Colaboraciones. El futuro de subjuntivo // Puntoycoma. – 1997. – № 47. – pp. 1 – 3.
4. *Solà Gardell A.* De los Tratados a la Constitución. № 4: Anexo : Otras observaciones, 2003.
5. *De Miguel E.* El texto jurídico-administrativo : análisis de una orden ministerial // Círculo de Lingüística Aplicada a la Comunicación. – 2000. – № 4. – pp. 1 – 9.
6. *Milicevic Z.* Modelos oracionales en el lenguaje administrativo // Interlingüística. – 2006. – № 16. – pp. 1 – 12.
7. [noticias.juridicas.com/ base_datos/Admin/constitucion.html](http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/constitucion.html)

SEMANTIC-FUNCTIONAL PECULIARITIES OF FRENCH AND SPANISH SUBJUNCTIVE MOOD IN LEGISLATIVE AND ADMINISTRATIVE TEXTS

Arkadiy Kabov

The Ivan Franko National University in L'viv

(1, Universytets'ka St., L'viv, 79000)

The article contains an analysis of semantic specificity and examples of subjunctive mood in French and Spanish legislation. The verbs of the main clauses

were determined to be selectors of the unique point of view. The material of the investigation has been obtained through the method of selection from French Civil Code of 2001, Spanish Constitution of 1978.

Key words: Subjunctive mood, semantics, polyphony, legislative texts, administrative texts.

**СЕМАНТИКО-ФУНКЦИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ
СОСЛАГАТЕЛЬНОГО НАКЛОНЕНИЯ ФРАНЦУЗСКОГО И
ИСПАНСКОГО ЯЗЫКОВ В ЗАКОНОДАТЕЛЬНЫХ И
АДМИНИСТРАТИВНЫХ ТЕКСТАХ**

Аркадий Кабов

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

(ул. Университетская, 1, г. Львов, 79000)

Проанализирована семантическая специфика и наведены примеры сослагательного наклонения во французском и испанском законодательстве. Селекторами единственной точки зрения выступают глаголы главных предложений. Материал для исследования получен методом отборки с Гражданского кодекса Франции 2001 года, Конституции Испании 1978 года.

Ключевые слова: сослагательное наклонение, семантика, полифония, законодательные тексты, административные тексты.

Стаття надійшла до редколегії 25. 04. 2009

Прийнята до друку 10. 05. 2009